

แนวทางการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานโดยครอบครัว กรณี: จังหวัดเชียงราย

Home School Guidelines for Fundamental Education,

Case Study: Chiang Rai Province, Thailand

ธิดาวลัย อุ๋นกอง¹, พัชริดา ลำนัณเตร², และ อลิสรดา อ่อนอ๊ด³

Thidawan Unkong¹, Patcharida Lamnaknet², and Alistra Onaud³

สาขาวิชาการบริหารการศึกษา วิทยาลัยการศึกษา มหาวิทยาลัยพะเยา

Educational Administration School of Education, University of Phayao, Thailand

¹Corresponding Author. E-mail: thidawan.unkong@gmail.com

Received January 22, 2024; **Revised** May 1, 2024; **Accepted** May 25, 2024

Abstract

This research aimed to study 1) the basic information about fundamental education management by families (homeschool): a case study in Chiang Rai Province; 2) the lessons learned about fundamental education management by families (homeschool): a case study in Chiang Rai Province; and 3) the development of guidelines for fundamental education management by families (homeschool): a case study in Chiang Rai Province. This research employed a combination of quantitative and qualitative methods. The population studied included families providing fundamental education. Primary Educational Service Area in Chiang Rai Province and experts. The instruments used for data collection were questionnaires and structured interview forms. The statistical analysis included percentages, means, standard deviation, and content analysis. The result indicated that fundamental education management by families (homeschooling) was at a high level. The lesson learned showed interesting points in homeschooling. One advantage is that family education organizers can create and modify curricula tailored to the aptitudes and interests of learners. Families also have more time to bond with each other. However, there are limitations: learners may lack social skills, have limited access to expensive learning materials, study managers might have less personal time, and there's a lack of government subsidy for lunches. The homeschool approach encompasses five aspects: 1) Principle; 2) Objective; 3) Input; 4) Process; and 5) Expected Results. The guideline of homeschooling for fundamental education aims to cultivate learners with three attributes: 1) Learners have educational standards based on national guidelines. 2) Learners receive

education according to their interests, potential, and aptitude and 3) Students learn in an integrated way that aligns with their lifestyle and family.

Keywords: basic education management, guideline of the home school education

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาข้อมูลพื้นฐานการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานโดยครอบครัว 2) ถอดบทเรียนการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานโดยครอบครัว และ 3) พัฒนาแนวทางการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานโดยครอบครัว กรณี: จังหวัดเชียงราย การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมทั้งแบบปริมาณและคุณภาพ กลุ่มเป้าหมายในการศึกษาเป็นผู้จัดการศึกษาโดยครอบครัว จำนวน 30 คน หน่วยงานต้นสังกัดในจังหวัดเชียงราย และผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็น แบบสำรวจข้อมูลพื้นฐาน แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ ชนิดมีโครงสร้าง ทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า 1) ข้อมูลพื้นฐานการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานโดยครอบครัวในจังหวัดเชียงราย มีการจัดการศึกษาโดยครอบครัว จำนวน 30 ครอบครัว ผู้จัดมีอายุเฉลี่ย 30-40 ปี มีวุฒิการศึกษาระดับปริญญาตรี อาชีพรับจ้าง รายได้เฉลี่ยต่อเดือน 15,001-30,000 บาท และจัดการศึกษาแบบครอบครัวเดี่ยว สภาพการดำเนินงานในภาพรวมอยู่ในระดับมาก 2) ผลการถอดบทเรียน พบว่า ข้อดีของการจัดศึกษาโดยครอบครัวคือผู้จัดการศึกษาสามารถสร้างและปรับเปลี่ยนหลักสูตรที่สอดคล้องกับความต้องการและความสนใจของผู้เรียน ครอบครัวมีเวลาใกล้ชิดกัน ส่วนข้อจำกัดคือ ผู้เรียนขาดทักษะทางสังคม ไม่สามารถเข้าถึงสื่อการเรียนรู้ที่มีราคาแพง ผู้จัดการศึกษามีเวลาส่วนตัวน้อยลงและไม่ได้รับค่าอาหารกลางวันจากภาครัฐ 3) แนวทางการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานโดยครอบครัว ประกอบด้วย หลักการ วัตถุประสงค์ ปัจจัยนำเข้า กระบวนการ และผลลัพธ์ที่พึงประสงค์ ได้แก่ ผู้เรียนมีมาตรฐานการศึกษาตามมาตรฐานชาติ คือเป็นผู้เรียนรู้ เป็นผู้สร้างสรรค์นวัตกรรม และเป็นพลเมืองที่เข้มแข็ง

คำสำคัญ: การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน; แนวทางการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานโดยครอบครัว

บทนำ

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 (Royal Gazette, 2007) กำหนดให้ประชาชนมีความเสมอภาคในการได้รับการศึกษาตาม มาตรา 54 ระบุว่า รัฐต้องดำเนินการให้เด็กทุกคนได้รับการศึกษาเป็นเวลา 12 ปี ตั้งแต่วัยเรียนจนจบการศึกษาภาคบังคับอย่างมีคุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่ายทั้งนี้รัฐจะต้องดำเนินการให้ประชาชนได้รับการศึกษาตามความต้องการในระบบต่างๆ รวมทั้งส่งเสริมให้มีการเรียนรู้ตลอดชีวิต ดังนั้น เพื่อเป็นการสนองเจตนารมณ์ดังกล่าว กระทรวงศึกษาธิการ จึงได้กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตรา 15 ว่า การจัดการศึกษามี 3 รูปแบบ คือ การศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย และอาศัยอำนาจตามความในมาตรา 5 แห่งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 (Ministry of Education, Thailand, 2002) ออกกฎกระทรวงว่าด้วยสิทธิในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานโดยครอบครัว พ.ศ. 2547 เพื่อเป็นทางเลือกในการจัดการศึกษา ซึ่งระบุกรอบการดำเนินการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานโดยครอบครัวไว้ 5 ประการ คือ 1) ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของครอบครัว 2) พ่อแม่จะต้องมีอิสระในการดำเนินการ

3) มีความสอดคล้องกับหลักการและแนวทางในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ 4) มีคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษา และ 5) มีความเป็นสากลเทียบเคียงกับต่างประเทศได้

การศึกษาโดยครอบครัว เป็นการจัดการศึกษาสำหรับกลุ่มเป้าหมาย ที่มีลักษณะเป็นการศึกษานอกระบบ หรือตามอัธยาศัย มีรูปแบบการจัดการศึกษาที่ยืดหยุ่นหลากหลาย เป็นการศึกษทางเลือกเพื่อตอบสนองความต้องการของผู้เรียนที่ไม่ประสงค์จะเรียนในระบบการศึกษาปกติ ซึ่งมีเหตุผลมาจากพื้นฐานของบุคคลตามปรัชญาความเชื่อทางการศึกษาและการเรียนรู้ หรือด้านอื่น ๆ การจัดการศึกษาตามความแตกต่างของผู้เรียนให้เหมาะสมสอดคล้องกับสภาพความต้องการและความจำเป็น เพื่อให้ผู้เรียนมีความสุขและเกิดการเรียนรู้ได้เต็มตามศักยภาพ โดยนำหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานไปปรับใช้ตามหลักเกณฑ์และวิธีการปรับใช้หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 ในปัจจุบัน การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานโดยครอบครัวมีผู้ปกครองส่วนมากหันมาให้ความสนใจ จากสถิติพบว่าในปี พ.ศ. 2546 มีเด็กอยู่ในระบบการจัดการศึกษาโดยครอบครัว จำนวน 76 คน จาก 57 ครอบครัว จนถึงปี 2562 มีถึง 433 ครอบครัวและมีแนวโน้มว่าจะเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ในอนาคต (Office of the Basic Education Commission, 2019) สาเหตุที่ผู้ปกครองหันมาให้ความสนใจในการจัดการศึกษาโดยครอบครัว เนื่องจากผู้ปกครองหรือครอบครัวไม่มีความเชื่อมั่นในการจัดการศึกษาในระบบ โดยมีทัศนคติที่แตกต่างไปจากการศึกษาในระบบโรงเรียน ส่วนใหญ่มีศรัทธาทางศาสนาธรรม และทัศนคติเชิงอุดมคติเป็นรากฐานความคิด ให้ความสำคัญทั้งทางความรู้และคุณธรรม ปฏิเสธการศึกษาแบบบริโภคนิยม มุ่งแข่งขันเอาวัดเอาเปรียบกัน หรือบางครอบครัว บุตรอาจเป็นเด็กที่มีความต้องการพิเศษ และอาจจะเคยประสบปัญหาในโรงเรียน จากความรุนแรง ความไม่เป็นธรรม เป็นต้น หรือด้วยมีลักษณะพิเศษ ซึ่งเป็นไปได้ทั้งด้านที่เป็นความบกพร่องและด้านที่มีมากกว่าเด็กทั่วไป การศึกษาในโรงเรียนจึงไม่สามารถตอบสนองและช่วยพัฒนาศักยภาพตามความแตกต่างนี้ได้ (Office of the Basic Education Commission, 2019) และเหตุผลอีกประการหนึ่ง คือ ปัญหาที่เกิดจากผู้ปกครองที่มีภารกิจต้องไปต่างประเทศบ่อยครั้ง หากลูกเรียนในโรงเรียนปกติจะทำให้ต้องขาดเรียนมีผลเกี่ยวกับเวลาเรียนไม่ครบ (Charoenwongsak, 2012)

แม้ว่าการจัดการศึกษาโดยครอบครัวจะได้รับการยอมรับในทางกฎหมาย แต่ในทางปฏิบัติยังมีประเด็นปัญหาต่าง ๆ มากมาย ไม่ว่าจะเป็นการมองต่างมุมกันระหว่างภาครัฐ ครอบครัวและบุคคลทั่วไปในสังคมเกี่ยวกับการตัดสินใจมาตรฐานของคุณภาพของการจัดการศึกษา เนื่องจากการศึกษาที่จัดโดยครอบครัว มีผู้ปกครองเป็นผู้กำหนดแผน เป้าหมาย กระบวนการและวิธีการเรียนรู้ ตลอดจนการประเมินผลและการเลื่อนระดับชั้น ส่วนด้านการใช้ชีวิตของผู้เรียนที่จัดการศึกษาโดยครอบครัวที่พบเจอกับกลุ่มบุคคลเดียวกันเป็นประจำ ซึ่งอาจส่งผลต่อการปรับตัว การอยู่ร่วมกับกลุ่มบุคคลอื่นในสังคมและการทำงานเป็นทีม (Funchian, 2020)

นอกจากปัญหาของมุมมองที่ต่างกันไปแล้ว ยังมีประเด็นปัญหาเกี่ยวกับ ครอบครัวบางครอบครัวที่ยังขาดทักษะในการวัดและประเมินผล ไม่ทราบว่าจะประเมินอย่างไร ขาดความมั่นใจในการประเมินและยังขาดแนวทางในการดำเนินการจัดการศึกษา ซึ่งการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานโดยครอบครัวในจังหวัดเชียงรายก็มีผู้ปกครองส่วนมากหันมาให้ความสนใจ แต่การดำเนินการก็ยังประสบปัญหาเช่นเดียวกัน ไม่ว่าจะเป็นปัญหาเกี่ยวกับเอกสารการขออนุญาตจัดการศึกษาโดยครอบครัว ปัญหาเกี่ยวกับหลักสูตรและการจัดการกระบวนการเรียนรู้ ปัญหาเกี่ยวกับเอกสารหลักฐานการศึกษา (Chiang Rai Provincial Education Office, 2021)

จากประเด็นดังกล่าว คณะผู้วิจัยซึ่งได้รับการสนับสนุนจากคณะกรรมการการศึกษาจังหวัดเชียงราย (กศจ.) ที่เล็งเห็นความสำคัญและความจำเป็นในการจัดทำแนวทางการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานโดยครอบครัว เพื่อให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องใช้เป็นแนวทางและแนวปฏิบัติในการจัดการศึกษาโดยครอบครัว เพื่อสร้างความชัดเจนให้กับครอบครัวและ

ผู้จัดการศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาและเจ้าหน้าที่ผู้เกี่ยวข้อง ตลอดจนสาธารณชนผู้สนใจที่ต้องการเรียนรู้เกี่ยวกับการจัดการศึกษาโดยครอบครัวให้มีความรู้ความเข้าใจในกฎระเบียบ แนวปฏิบัติของทางราชการ บทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบของผู้เกี่ยวข้องแต่ละฝ่าย นอกจากนี้ยังได้เพิ่มเติมสาระของเจตคติหรือทัศนคติที่ถูกต้องต่อสิทธิของผู้เรียน สิทธิของครอบครัวและวิธีการอันเหมาะสมในการจัดการศึกษาโดยครอบครัวภายใต้บริบทสังคมไทย เพื่อนำไปสู่ความร่วมมือและการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน โดยคำนึงถึงประโยชน์สูงสุดที่จะเกิดขึ้นกับผู้เรียนเป็นสำคัญ

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาข้อมูลพื้นฐานการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานโดยครอบครัว กรณี : จังหวัดเชียงราย
2. เพื่อถอดบทเรียนการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานโดยครอบครัว กรณี : จังหวัดเชียงราย
3. เพื่อพัฒนาแนวทางการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานโดยครอบครัว กรณี : จังหวัดเชียงราย

ขอบเขตการวิจัย

ขอบเขตด้านเนื้อหา

แนวทางการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานโดยครอบครัว กรณี: จังหวัดเชียงราย สร้างขึ้นเพื่อใช้เป็นแนวทางในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานโดยครอบครัว โดยนำเสนอแนวทางวิธีการที่จัดการศึกษาอย่างเป็นระบบ และมีองค์ประกอบต่าง ๆ ที่สัมพันธ์กัน 5 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) หลักการ (Principle) 2) วัตถุประสงค์ (Objective) 3) ปัจจัยนำเข้า (Input) 4) กระบวนการ (Process) และ 5) ด้านผลลัพธ์ (Result)

1. เจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบงานการจัด การศึกษาขั้นพื้นฐานโดยครอบครัว ในสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดเชียงราย จำนวน 1 คน เจ้าหน้าที่ในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 1 ถึง 4 เขตพื้นที่ละ 1 คน เป็น 4 คน รวมทั้งหมด 5 คน

2. พ่อแม่ผู้จัดการศึกษาโดยครอบครัว จำนวน 30 คน

3. ผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้และประสบการณ์ เกี่ยวข้องกับการบริหารและการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานโดยครอบครัว จำนวน 5 คน

ขอบเขตพื้นที่วิจัย ได้แก่ บ้านเรียนที่จัดการศึกษาขั้นพื้นฐานโดยครอบครัว ในพื้นที่จังหวัดเชียงราย ที่ได้รับอนุญาตให้จัดการศึกษาโดยครอบครัว จากสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดเชียงราย

ขอบเขตด้านเวลา ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลทั้ง 3 ขั้นตอน โดยใช้แบบสำรวจข้อมูลพื้นฐานแบบสอบถาม(ออนไลน์) เพื่อถอดบทเรียนจัดการศึกษาโดยครอบครัว และแบบสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ ตั้งแต่เดือนมกราคม พ.ศ. 2566 จนถึงเดือนตุลาคม พ.ศ. 2566 เป็นระยะเวลาทั้งสิ้น 10 เดือน

ทบทวนวรรณกรรม

การจัดการศึกษาโดยครอบครัว

ครอบครัวถือเป็นหน่วยทางสังคมที่เล็กที่สุดและต้องทำหน้าที่ในการอบรมเลี้ยงดูและถ่ายทอดความรู้ให้แก่สมาชิกใหม่ เมื่อสังคมก่อเกิดสถาบันการศึกษาเพื่อแบ่งเบาภาระหน้าที่ในการจัดการศึกษาให้แก่เด็ก ซึ่งเป็น

สมาชิก ของครอบครัว จึงทำให้การทำหน้าที่ของครอบครัวในบางประการต้องขาดหายไป แต่ยังคงมีผู้ปกครองบางส่วนที่ทำหน้าที่จัดการศึกษาให้แก่บุตรหลานของตน โดยไม่ส่งเด็กเข้าสู่ระบบการศึกษาเหมือนเช่นที่คนส่วนใหญ่ประพฤติปฏิบัติตามกันมา

ความหมายของการจัดการศึกษาโดยครอบครัว นักวิชาการและผู้สนใจได้ให้ความหมายของการจัดการศึกษาโดยครอบครัวไว้อย่างหลากหลาย ทั้งในเชิงกฎหมายและเชิงวิชาการ นิยามว่าเป็นกิจกรรมการเรียนการสอนที่ได้ถูกวางแผนขึ้นอย่างตั้งใจสำหรับเด็กที่เป็นสมาชิกของครอบครัว โดยกิจกรรมส่วนใหญ่เกิดขึ้นในบ้านหรือสภาพการณ์แบบครอบครัวที่มีผู้ปกครองทำหน้าที่ครูหรือผู้กำกับดูแลกิจกรรมเหล่านั้น สอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ให้ความหมายของการศึกษาโดยครอบครัว คือ การศึกษาขั้นพื้นฐานที่ครอบครัวจัดขึ้นตามสิทธิคุ้มครองของกฎหมายโดยมีรูปแบบการจัดการศึกษาแบบใดแบบหนึ่งหรือทั้งสามรูปแบบคือ การศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัยอย่างมีการเทียบโอนผลการศึกษาได้ สอดคล้องกับ Chalermchai (2000) ที่ให้ความหมายการจัดการศึกษาโดยครอบครัวว่า เป็นการศึกษาที่พ่อแม่หรือผู้ปกครองเป็นผู้รับผิดชอบโดยตรงแทนการส่งบุตรหลานเข้าโรงเรียน อาจเป็นการจัดการศึกษาเองทั้งหมดหรือโดยข้อตกลงร่วมกันระหว่างครอบครัวกับโรงเรียน พ่อแม่อาจเป็นผู้สอนเองหรืออำนวยความสะดวกให้เกิดการเรียนการสอนขึ้น และ Nakornthap (2000) ได้ให้ความหมายของการจัดการศึกษาโดยครอบครัวว่า เป็นกิจกรรมการเรียนการสอนที่ได้ถูกวางแผนขึ้นอย่างตั้งใจสำหรับเด็กที่เป็นสมาชิกของครอบครัว โดยกิจกรรมส่วนใหญ่เกิดขึ้นในบ้านหรือสภาพการณ์แบบครอบครัวที่มีผู้ปกครองทำหน้าที่ครูหรือผู้กำกับดูแลกิจกรรมเหล่านั้น

สรุปได้ว่า การจัดการศึกษาโดยครอบครัว หมายถึง การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานโดยพ่อแม่หรือผู้ปกครอง ภายใต้พระราชบัญญัติการจัดการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ซึ่งครอบครัวจะเป็นผู้มีส่วนสำคัญในการวางแผนกำหนดจุดมุ่งหมายการเรียนรู้และทำหน้าที่เป็นผู้สอนหรือผู้อำนวยความสะดวกอย่างเป็นระบบ ตรงตามศักยภาพความถนัดของผู้เรียนผ่านประสบการณ์ที่ครอบครัวจัดให้ ซึ่งสอดคล้องกับวิถีชีวิต ความเป็นอยู่และความต้องการ โดยได้รับสิทธิคุ้มครองตามกฎหมายโดยมีการออกแบบการเรียนรู้ที่หลากหลาย ออกแบบการเรียนรู้ที่ตรงกับความสามารถความสนใจข้อจำกัดต่าง ๆ ของผู้เรียน เพื่อพัฒนาทักษะชีวิตและสามารถดำรงชีวิตได้อย่างมีความสุข

รูปแบบการจัดการศึกษาโดยครอบครัว

รูปแบบของการดำเนินการจัดการศึกษาโดยครอบครัวในสังคมไทยเท่าที่ผ่านมาและเป็นอยู่ในปัจจุบัน อาจแบ่งได้เป็น 4 รูปแบบ (Chalermchai, 2000) ดังนี้

1. การจัดการศึกษาอย่างมีข้อตกลงร่วมกับทางโรงเรียน
2. การจัดการศึกษาที่ดำเนินการเองทั้งหมดโดยครอบครัวเดียว
3. การจัดการศึกษาที่ดำเนินการโดยกลุ่มครอบครัวแบบข่ายประสานงาน
4. การจัดการศึกษาที่ดำเนินการโดยกลุ่มครอบครัวแบบรวมศูนย์การจัดการในทีเดียว

ซึ่งสอดคล้องกับ สำนักพัฒนานวัตกรรมการจัดการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (Office of the Basic Education Commission, 2015) ได้ระบุรูปแบบการจัดการศึกษาต่างๆ ที่ครอบครัวประสงค์จะจัดการศึกษา โดยครอบครัวไว้หลายรูปแบบ ดังนี้

1. จัดการศึกษาแบบครอบครัวเดียว เนื่องจากไม่สามารถร่วมกิจกรรมกับกลุ่มบ้านเรียนหรือครอบครัวอื่น และมีความสนใจเฉพาะด้านแตกต่างกัน

2. จัดการศึกษาแบบมีข้อตกลงร่วมกับโรงเรียนหรือหน่วยงานอื่น โดยมีการเข้าไปใช้ทรัพยากรในโรงเรียนหรือเข้าไปทำกิจกรรมร่วมกัน เนื่องจากต้องการให้บุตรได้มีความรู้ประสบการณ์ที่สามารถเชื่อมโยงเข้าสู่ระบบโรงเรียน

3. จัดการศึกษาแบบกลุ่มครอบครัวที่มีแนวคิดคล้าย ๆ กันเป็นการจำลองสังคมเล็ก ๆ เชื่อว่าการเชื่อมโยงกับกลุ่มเป็นการช่วยเสริมพัฒนาการของบุตรได้

4. จัดการศึกษาแบบรวมศูนย์จัดการแบบศูนย์การเรียนรู้ เนื่องจากต้องการให้บุตรมีสังคมพ่อแม่ทำงานนอกบ้านทั้งคู่จึงมอบหมายให้ผู้ที่เห็นว่ามีเหมาะสมมาทำหน้าที่จัดกระบวนการเรียนรู้

Kanthipan et al. (2021) ในประเทศไทยนั้นมีการจัดการศึกษาแบบครอบครัวเดี่ยวสู่การเป็นกลุ่มครอบครัวและเป็นเครือข่ายโดยครอบครัว โดยมีรูปแบบดังนี้ 1) การจดทะเบียนจัดการศึกษากับสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาที่ครอบครัวมีภูมิลำเนา 2) การจดทะเบียนไว้กับโรงเรียนที่มีปรัชญาการศึกษาตรงกับครอบครัว 3) การจดทะเบียนไว้กับศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน (กศน.) แล้วจัดการศึกษาในแบบที่ครอบครัวต้องการควบคุมไปด้วย 4) การจดทะเบียนไว้กับการศึกษาทางไกลแล้วจัดการศึกษาในแบบที่ครอบครัว ต้องการควบคุมไปด้วย 5) การจดทะเบียนไว้กับสถาบันการศึกษาในต่างประเทศแล้วเรียนทางออนไลน์

สรุปได้ว่า รูปแบบของการดำเนินการจัดการศึกษาโดยครอบครัวในสังคมไทยที่ผ่านมาและในปัจจุบันมี 5 รูปแบบ คือ 1) การจัดการศึกษาแบบครอบครัวเดี่ยว 2) การจัดการศึกษาแบบร่วมกับโรงเรียน 3) การจัดการศึกษาแบบกลุ่มครอบครัว 4) การจัดการศึกษาแบบศูนย์การเรียนรู้ และ 5) การจัดการศึกษาแบบการเรียนออนไลน์กับต่างประเทศ

การบริหารจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานโดยครอบครัว

กระทรวงศึกษาธิการ มีนโยบายในการส่งเสริมสนับสนุนและให้ความสำคัญต่อการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานโดยครอบครัว โดยได้ดำเนินการตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545 ภายใต้หลักหรือกรอบในการดำเนินการ 5 ประการ คือ 1) ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของครอบครัว 2) พ่อแม่จะต้องมีอิสระในการดำเนินการมีความเป็นไปได้ในทางปฏิบัติ 3) มีความสอดคล้องกับหลักการและแนวทางในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ 4) มีคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษาชาติ และ 5) มีความเป็นสากลเทียบเคียงกับต่างประเทศได้ นอกจากนี้กระทรวงศึกษาธิการโดยสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานได้ประกาศใช้ “หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551” และ “หลักเกณฑ์และวิธีการปรับใช้หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ.2551 สำหรับกลุ่มเป้าหมายเฉพาะ” เพื่อให้หน่วยงาน และบุคคลที่เกี่ยวข้องในการจัดการศึกษามีความเข้าใจที่ชัดเจนตรงกัน และเห็นแนวทางในการนำสิ่งที่กำหนดไว้ในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานไปสู่การปฏิบัติให้เหมาะสมกับบริบทและความต้องการของผู้เรียนกลุ่มเป้าหมายต่างๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพและคุณภาพ

หลักเกณฑ์และวิธีการปรับใช้หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 สำหรับกลุ่มเป้าหมายเฉพาะ กำหนดไว้ว่าเป็นการจัดการศึกษาที่มีความแตกต่างในด้านเป้าหมาย การจัดหลักสูตรและการเรียนการสอนรวมทั้งการบริหารจัดการต่าง ๆ เพื่อให้เป็นไปตามปรัชญา จุดเน้น หรือศักยภาพและความต้องการของผู้เรียนที่แตกต่างกัน การศึกษาจะต้องจัดให้เหมาะสมสอดคล้องกับสภาพ ความต้องการและความจำเป็น เพื่อให้ผู้เรียนมีความสุขและเกิดการเรียนรู้ได้เต็มตามศักยภาพ ปัจจุบันการศึกษาสำหรับกลุ่มเป้าหมายเฉพาะมีความแตกต่างในมิติที่สำคัญ ดังนี้

1. การศึกษาเฉพาะทางที่มีจุดเน้นพิเศษ เช่น กีฬา นาฏศิลป์ ปรัชญา เป็นต้น
2. การศึกษาที่มีแนวคิด ปรัชญา จุดมุ่งหมายต่างไปจากการศึกษาในระบบต้องการการศึกษาแบบก้าวหน้า (Progressive) การศึกษาทางเลือก (Alternative Education)
3. การศึกษาที่สนองต่อผู้เรียนที่มีความแตกต่างทางธรรมชาติศักยภาพ ฐานะความเป็นอยู่ ภูมิสำเนา เช่น เด็กที่มีความสามารถพิเศษ มีความถนัดเฉพาะทาง เด็กพิการ เด็กในภาวะยากลำบาก เด็กในพื้นที่ห่างไกลทุรกันดาร เด็กไร้สัญชาติ เป็นต้น

การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานโดยครอบครัวที่รัฐให้ความคุ้มครองและส่งเสริมอย่างเหมาะสมภายใต้กฎหมาย กฎและแนวปฏิบัติที่เกี่ยวข้อง ประกอบด้วยรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม กฎกระทรวงว่าด้วยสิทธิในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานโดยครอบครัว พ.ศ. 2547 รวมทั้งหลักเกณฑ์และวิธีการปรับใช้หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อผู้เรียน โดยมีแนวทางในการดำเนินงานการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานโดยครอบครัว ได้แก่ 1) การขออนุญาตจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานโดยครอบครัว 2) แผนการจัดการศึกษาโดยครอบครัว 3) การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ 4) การประกันคุณภาพภายในในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานโดยครอบครัว 5) เอกสารหลักฐานทางการศึกษา 6) การเทียบโอนผลการเรียน 7) สิทธิประโยชน์ทางการศึกษา 8) การย้ายภูมิลำเนา และ 9) การเลิกจัดการศึกษา

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยแบบผสมทั้งแบบปริมาณและคุณภาพ ดำเนินการเป็น 3 ขั้นตอน โดยแต่ละขั้นตอนประกอบด้วย แหล่งข้อมูล เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย การเก็บรวบรวมข้อมูล และการวิเคราะห์ข้อมูล มีรายละเอียดดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาข้อมูลพื้นฐานการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานโดยครอบครัว กรณี : จังหวัดเชียงราย

1.1 สัมภาษณ์ข้อมูลพื้นฐานการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานโดยครอบครัวกรณี: จังหวัดเชียงราย

แหล่งข้อมูล เจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานโดยครอบครัวในหน่วยงานต่าง ๆ ของจังหวัดเชียงราย ทั้งสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 1 ถึง 4 และสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเชียงราย รวม 5 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย แบบสำรวจข้อมูลพื้นฐานการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานโดยครอบครัว กรณี : จังหวัดเชียงราย

การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยทำการเก็บรวบรวมโดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพและปริมาณ ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยใช้ Google form

การวิเคราะห์ข้อมูล สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและการวิเคราะห์เนื้อหา

1.2 สัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานโดยครอบครัว

แหล่งข้อมูล ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานโดยครอบครัว จำนวน 5 คน ได้แก่ ตัวแทนจากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ศึกษาธิการจังหวัด ผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาและอาจารย์มหาวิทยาลัย ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย แบบสัมภาษณ์ ชนิดมีโครงสร้าง (Structured Interview) เกี่ยวกับการจัดการศึกษา
ขั้นพื้นฐานโดยครอบครัว

การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยทำการเก็บรวบรวมโดยการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ

การวิเคราะห์ข้อมูล วิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

ขั้นตอนที่ 2 การถอดบทเรียนการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานโดยครอบครัว กรณี : จังหวัดเชียงราย

แหล่งข้อมูล พ่อแม่หรือผู้จัดการศึกษาโดยครอบครัว จำนวน 30 คน ที่ขออนุญาตจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน
โดยครอบครัวในพื้นที่จังหวัดเชียงราย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เป็นแบบสอบถาม ซึ่งมีประเด็นในการถอดบทเรียน ดังนี้

- 1) จุดเด่น/ ข้อดีของการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานโดยครอบครัว
- 2) จุดที่ต้องการพัฒนา
- 3) ข้อค้นพบที่ได้จากการดำเนินการจัดการศึกษาโดยครอบครัว

การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยทำการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยใช้ Google form

การวิเคราะห์ข้อมูล วิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

ขั้นตอนที่ 3 พัฒนาแนวทางการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานโดยครอบครัว กรณี : จังหวัดเชียงราย

สังเคราะห์แนวปฏิบัติที่ดี การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานโดยครอบครัว กรณี : จังหวัดเชียงราย (โดยใช้
กระบวนการ System Approach ; IPO)

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 ผลศึกษาข้อมูลพื้นฐานการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานโดยครอบครัว พบว่า ในจังหวัด
เชียงราย มีการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานโดยครอบครัว จำนวน 30 ครอบครัว แยกเป็นสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา
ประถมศึกษาเชียงราย เขต 1 จำนวน 15 ครอบครัว สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 2 จำนวน
5 ครอบครัว สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 3 จำนวน 7 ครอบครัว และสำนักงานเขตพื้นที่
การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 4 จำนวน 3 ครอบครัว ผู้ขออนุญาตจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานโดยครอบครัว มี
อายุเฉลี่ย 30-40 ปีมากที่สุด จำนวน 24 ครอบครัว รองลงมา มีอายุเฉลี่ย 40-50 ปี จำนวน 5 ครอบครัว และมีอายุ
เฉลี่ยมากกว่า 50 ปี จำนวน 1 ครอบครัว ผู้ขออนุญาตจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานโดยครอบครัว มีวุฒิการศึกษาระดับ
ปริญญาตรี มากที่สุด จำนวน 27 ครอบครัวระดับปริญญาโท จำนวน 2 ครอบครัว และต่ำกว่าระดับปริญญาตรี
จำนวน 1 ครอบครัว ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพรับจ้าง จำนวน 17 ครอบครัว รองลงมา ประกอบอาชีพธุรกิจส่วนตัวและ
ค้าขาย มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนประมาณ 15,001-30,000 บาท นับถือศาสนาพุทธส่วนใหญ่ มีการขออนุญาต
จัดการศึกษาในระดับปฐมวัย จำนวน 13 ครอบครัว ระดับประถมศึกษาปีที่ 1-3 จำนวน 11 ครอบครัว และระดับ
ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 จำนวน 6 ครอบครัว และทุกครอบครัวจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานแบบครอบครัวเดียว โดย
จัดการเรียนรู้เป็นกลุ่มสาระการเรียนรู้ จำนวน 12 ครอบครัว จัดเป็นกลุ่มประสบการณ์ จำนวน 6 ครอบครัว และ
จัดการเรียนรู้ทั้งเป็นกลุ่มสาระการเรียนรู้และกลุ่มประสบการณ์ จำนวน 12 ครอบครัว สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา
ให้การนิเทศ ติดตาม ให้คำแนะนำเป็นรายครอบครัว ภาคเรียนละ 1-2 ครั้ง

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานการดำเนินการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานโดยครอบครัว

Table 1 Mean and Standard Deviation of Basic Education Management Practices by Families

รายการ (Item)	ระดับการดำเนินการ (Operation Level)		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล (Meaning)
1. การขออนุญาตจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานโดยครอบครัว (Requesting permission to provide basic education by family)	3.27	0.61	มาก (High)
2. แผนการจัดการศึกษาโดยครอบครัว (Family education plan)	3.92	0.14	มาก (High)
3. การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ (Measuring and evaluating learning outcomes)	4.00	0.00	มากที่สุด (Highest)
4. การประกันคุณภาพภายในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานโดย ครอบครัว (Internal quality assurance in family basic education)	1.50	0.87	น้อย (Low)
5. เอกสารหลักฐานทางการศึกษา (Educational evidence documents)	3.33	1.15	มาก (High)
6. การเทียบโอนผลการเรียน (Transfer of academic results)	1.67	2.08	น้อย (Low)
7. สิทธิประโยชน์ทางการศึกษา (Educational benefits)	3.33	1.15	มาก (High)
8. การย้ายภูมิลำเนา (Moving of domicile)	3.50	0.87	มาก (High)
9. การเลิกจัดการศึกษา (Termination of education)	2.67	1.26	ปานกลาง (Moderate)
รวม (Total)	3.03	0.69	มาก (High)

จากตารางที่ 1 การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานโดยครอบครัว (Home School) กรณี: จังหวัดเชียงราย การดำเนินการในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.03$, S.D. = 0.69) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.00$, S.D. = 0.00) รองลงมาคือ แผนการจัดการศึกษาโดยครอบครัว ($\bar{X} = 3.92$, S.D. = 0.14) การย้ายภูมิลำเนา ($\bar{X} = 3.50$, S.D. = 0.87) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ การประกันคุณภาพภายในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานโดยครอบครัว ($\bar{X} = 1.50$, S.D. = 0.87)

วัตถุประสงค์ที่ 2 ผลการถอดบทเรียนการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานโดยครอบครัวกรณี : จังหวัดเชียงราย พบว่า

จุดเด่น/ ข้อดีของการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานโดยครอบครัว ผู้จัดการศึกษาโดยครอบครัวสามารถจัดการศึกษาที่สอดคล้องกับความสามารถและความสนใจของผู้เรียนได้อย่างเต็มที่ สามารถจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับผู้เรียน โดยการผสมผสานกับวิถีชีวิตประจำวันและผู้เรียนมีเวลาพัฒนาต่อยอดในสิ่งที่สนใจได้หลากหลายมากกว่าการเรียนในระบบ

1. ครอบครัวมีเวลาใกล้ชิดกับผู้เรียนเพื่อสังเกตและติดตามว่าผู้เรียนสนใจด้านใดเป็นพิเศษ สามารถรอเวลาที่เหมาะสมเพื่อให้ผู้เรียนเกิดความพร้อมอย่างเต็มที่ ให้เวลากับผู้เรียนเพื่อให้เกิดการเรียนรู้หรือค้นพบวิธีการเรียนรู้ด้วยตนเอง โดยเริ่มจากสิ่งที่ตนเองสนใจและขยายขอบเขตเชื่อมโยงกับสิ่งอื่นรอบตัว

2. การจัดการศึกษาโดยครอบครัวจะช่วยให้ผู้เรียนมีความสุขในการเรียนรู้สิ่งต่างๆ รอบตัว และการช่วยเหลือตนเองในชีวิตประจำวันขั้นพื้นฐานได้ดี จนนำไปสู่การช่วยเหลือผู้อื่นได้ ได้ใกล้ชิดกับครอบครัวทำให้เกิด

ความสุข นอกจากนี้ผู้เรียนสุขภาพค่อนข้างดี ป่วยน้อยลง เนื่องจากไม่ได้สัมผัสกับเพื่อนวัยเดียวกันในห้องเรียน ที่อาจจะเจ็บป่วยจากโรคติดต่อในเด็ก

3. ผู้จัดการศึกษาโดยครอบครัวสามารถสร้างและปรับเปลี่ยนหลักสูตรที่เหมาะสมได้ตามความพร้อมและความสนใจผู้เรียน การเรียนจัดการเรียนรู้นี้มีความยืดหยุ่นสูง สร้างบรรยากาศที่เอื้อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้อย่างอิสระ มีการประเมินผลตามสภาพหรือลักษณะเฉพาะของผู้เรียน ส่วนใดที่ไม่มีความจำเป็นสำหรับผู้เรียนหรือไม่เกี่ยวข้องกับการดำรงชีวิตก็สามารถตัดเรื่องนั้นออกไม่เหมือนในห้องเรียนที่ต้องเรียนเหมือนกันหมดทุกคน

อุปสรรค/ข้อจำกัดของการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานโดยครอบครัว

1. ผู้เรียนขาดความสามารถในการเข้าสังคมเนื่องจากเป็นการศึกษาแบบครอบครัวเดี่ยวหรือผู้เรียนเป็นบุตรคนเดียว ทำให้ขาดทักษะการทำงานร่วมกับผู้อื่น นอกจากนี้ผู้เรียนยังไม่จดจ่อกับการเรียนรู้ในกลุ่มวิชาการเท่าที่ควร

2. ผู้จัดการศึกษามีเวลาส่วนตัวน้อยลงเพราะต้องใช้เวลามากในการดูแลจัดการเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียน ซึ่งบางครั้งอาจส่งผลกระทบต่อเวลาในการทำงานด้วย

3. ผู้เรียนที่อยู่ในวัยเด็กไม่มีลานวิ่งเล่นกลางแจ้งที่ปลอดภัยและเหมาะสมกับเด็ก ขาดการอดทนเรื่องค่าอาหารกลางวันจากภาครัฐ ไม่สามารถเข้าถึงอุปกรณ์หรือสื่อการเรียนรู้ที่มีราคาแพง ขาดวัสดุอุปกรณ์ในการจัดการเรียนรู้ และการสนับสนุนบุคลากรจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง เช่น ครูต่างชาติ เป็นต้น

4. ขั้นตอนการขออนุญาตจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานโดยครอบครัวมีความยุ่งยากในการจัดทำเอกสาร เนื่องจากการตีความกฎระเบียบหรือกฎหมายที่ไม่ตรงกัน ซึ่งเจ้าหน้าที่ในแต่ละเขตพื้นที่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับบ้านเรียนหรือศูนย์การเรียนรู้แตกต่างกัน

5. การประเมินไม่สอดคล้องกับพัฒนาการของเด็กและแผนการจัดการศึกษาของแต่ละบ้าน ในกรณีที่มีการจัดการศึกษาให้เด็กพิการพบอุปสรรคในการรายงานพัฒนาการของผู้เรียนให้บุคคลหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทราบ

ข้อเสนอแนะของการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานโดยครอบครัว

ผู้วิจัยจำแนกข้อเสนอแนะที่ได้จากการถอดบทเรียนการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานโดยครอบครัว ออกเป็น 2 ประเด็นได้แก่

ประเด็นที่ 1 สิ่งที่ผู้จัดการศึกษาโดยครอบครัวได้รับ

1. การจัดการศึกษาโดยครอบครัวเป็นทางเลือกที่ดีสำหรับครอบครัวและผู้เรียน ระบบการศึกษาแบบบ้านเรียนทำให้ผู้เรียนได้พัฒนาตัวเองในทักษะที่โดดเด่นตามเวลาที่เหมาะสมของความแตกต่างระหว่างบุคคล

2. เจ้าหน้าที่สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) ให้ข้อมูลและอำนวยความสะดวก ในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานโดยครอบครัวเป็นอย่างดี

3. เป็นการศึกษาที่มีความสุข ควรสนับสนุนให้มีบ้านเรียนมากขึ้น ซึ่งมีทั้งความแตกต่างและหลากหลาย ซึ่งเป็นจุดเด่นของผู้เรียนและครอบครัว

4. การจัดการศึกษาโดยครอบครัวทำให้มีความคล่องตัวในการจัดการศึกษา ไม่จำกัดเพียงเฉพาะในห้องเรียน

ประเด็นที่ 2 สิ่งที่ผู้จัดการศึกษาโดยครอบครัวต้องการ

1. บ้านเรียน ควรได้รับการสนับสนุนงบประมาณในส่วนของการกลางวันและอาหารเสริม(นม) เหมือนสถานศึกษาในการศึกษาระบบ

2. ควรมีแหล่งข้อมูลหรือคลังที่รวบรวมหลักสูตร/สื่อการสอน สำหรับการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยครอบครัว

3. ควรมีการจัดกิจกรรมพบปะกลุ่มผู้จัดการศึกษาโดยครอบครัวในระดับจังหวัดปีละครั้ง เพื่อแลกเปลี่ยน ประสบการณ์ แนะนำหรือเสนอแนะสิ่งต่าง ๆ

4. ควรได้รับคำแนะนำ ส่งเสริมความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานโดยครอบครัว (home school) และความร่วมมือระหว่างบ้านเรียนและสำนักงานเขตการศึกษาอย่างสม่ำเสมอ และต่อเนื่อง จากสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ด้วยช่องทางที่หลากหลายเช่นการใช้แพลตฟอร์มออนไลน์

5. ควรให้เจ้าหน้าที่พิจารณาการประเมินตามร่องรอยการเรียนรู้มากกว่าที่จะประเมินผู้เรียนในวันประเมิน แค่วันเดียว เนื่องจากผู้เรียนบางคนมีความไม่กล้าพูดคุยกับคนแปลกหน้า

6. การได้งบประมาณเงินสนับสนุนที่มากขึ้นจะช่วยเพิ่มสื่อเพิ่มการจัดประสบการณ์ให้ผู้เรียนได้มากยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์ที่ 3 เพื่อพัฒนาแนวทางการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานโดยครอบครัว กรณี : จังหวัดเชียงราย ผลการวิจัยพบว่า แนวทางการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานโดยครอบครัว ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) หลักการ 2) วัตถุประสงค์ 3) ปัจจัยนำเข้า 4) กระบวนการ และ 5) ด้านผลลัพธ์ ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

1. หลักการ (Principle) การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานโดยครอบครัว ยึดหลักการต่อไปนี้ 1) หลักความเสมอภาค 2) หลักการมีส่วนร่วม 3) หลักการจัดการศึกษา ได้แก่ 3.1) การศึกษาในระบบ 3.2) การศึกษานอกระบบ และ 3.3) การศึกษาตามอัธยาศัย 4) หลักการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานโดยครอบครัว

2. วัตถุประสงค์ (Objective) เพื่อพัฒนาแนวทางการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานโดยครอบครัวให้มีประสิทธิภาพ บนพื้นฐานความแตกต่างระหว่างบุคคลของผู้เรียนในแต่ละครอบครัว

3. ปัจจัยนำเข้า (Input) การพัฒนาแนวทางการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานโดยครอบครัว กรณี : จังหวัดเชียงราย มีปัจจัยนำเข้า ดังนี้ 1) บุคลากร ได้แก่ ผู้จัดการศึกษา, เจ้าหน้าที่สำนักงานเขตพื้นที่ และบุคลากร ศึกษาธิการจังหวัด 2) รูปแบบการจัดการศึกษาโดยครอบครัว และ 3) ทรัพยากรทางการศึกษา

4. กระบวนการ (Process) การพัฒนาแนวทางการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานโดยครอบครัว กรณี : จังหวัดเชียงราย ประกอบไปด้วย 2 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนเตรียมการและขั้นตอนดำเนินการ โดยมีผู้เกี่ยวข้องได้แก่ครอบครัวที่จัดการศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาและศึกษาธิการจังหวัด โดยมีรายละเอียด ดังต่อไปนี้

4.1 ขั้นตอนเตรียมการ

4.1.1 ผู้จัดการศึกษาโดยครอบครัว สำนวญความพร้อมของครอบครัวเกี่ยวกับการส่งเสริมสนับสนุนการเรียนรู้ สภาพแวดล้อม สถานที่ในการจัดการเรียนรู้ วัสดุอุปกรณ์การเรียนรู้ แหล่งเรียนรู้และสื่อเพื่อการเรียนรู้ต่างๆ ศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาโดยครอบครัว แสวงหาภาคีเครือข่ายที่จัดการศึกษา เตรียมเอกสาร หลักฐานที่เกี่ยวข้องกับการขออนุญาตจัดการศึกษาโดยครอบครัว จัดทำหลักสูตรการจัดการเรียนรู้และแผนการจัดการศึกษาที่สอดคล้องกับบริบท ปรัชญา ความต้องการและศักยภาพของผู้เรียน

4.1.2 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา เป็นหน่วยงานหลักในการประสาน ส่งเสริม สนับสนุนการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานโดยครอบครัว แต่งตั้งคณะกรรมการวิชาการ เพื่อส่งเสริมคุณภาพเชิงวิชาการ ตามหลักการการจัดการศึกษาโดยครอบครัว โดยให้คำแนะนำในการจัดทำเอกสารการขออนุญาตจัดการศึกษาโดยครอบครัว และการจัดทำแผนการจัดการศึกษา รวมทั้งจัดทำข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับผู้จัดการศึกษา ตรวจสอบเอกสาร หลักฐานการขอ

อนุญาตและนำคำขออนุญาตจัดการศึกษาโดยครอบครัว เสนอต่อคณะกรรมการศึกษาธิการจังหวัดพิจารณา
วางแผน กำกับ ดูแลการพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานโดยครอบครัวอย่างต่อเนื่อง ทั้งการจัด
กระบวนการเรียนรู้ แหล่งเรียนรู้ การวัดและประเมินผลให้เป็นไปอย่างมีระบบและมีคุณภาพ

4.2 ขั้นตอนดำเนินการ

4.2.1 ผู้จัดการศึกษาโดยครอบครัว ดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุก
(Active Learning) ที่ยืดหยุ่นไปตามความถนัดและความสนใจของผู้เรียน โดยสร้างโอกาสการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นได้ทุก
โอกาส ทุกสถานที่ จากประสบการณ์ตรงและการสัมผัสกับสิ่งต่าง ๆ ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ในภาวะที่เป็นธรรมชาติ มี
เสรีภาพ มีความท้าทาย มีจินตนาการหรือสอดคล้องกับเรื่องราวในชีวิตจริง มีการจัดเก็บหลักฐาน/ร่องรอยการจัด
กิจกรรมการเรียนรู้ของผู้เรียน เพื่อแสดงถึงพัฒนาการของผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง ดำเนินการวัดผลและประเมินผลของ
ผู้เรียนตามหลักเกณฑ์และวิธีการวัดและประเมินผลของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน และจัดทำรายงานการวัด
ประเมินผล

4.2.2 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประสานงานสถานศึกษา สถาบันการศึกษา และหน่วยงานต่างๆ เพื่อ
ขอความร่วมมือในการส่งเสริมกระบวนการจัดการเรียนรู้ ดำเนินการนิเทศ ติดตาม วัดและประเมินผลผู้เรียนจากการ
จัดการศึกษาขั้นพื้นฐานโดยครอบครัวด้วยวิธีการที่หลากหลายตามบริบท ปรัชญา จุดเน้นและศักยภาพของผู้เรียน
เป็นรายบุคคล ดำเนินการเทียบโอนผลการเรียนจากการศึกษาในระบบเข้าสู่การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานโดยครอบครัว
จัดทำเอกสารหลักฐานทางการศึกษาตามที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนด จัดสรรงบประมาณ ประสานและเบิกจ่ายเงิน
งบประมาณอุดหนุนการจัดการศึกษาให้กับผู้จัดการศึกษาโดยครอบครัว

4.2.3 ศึกษาธิการจังหวัด มีบทบาทหน้าที่ 2 ประการ คือ ประการแรกดำเนินการพิจารณาอนุญาตคำขอ
อนุญาตจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานโดยครอบครัว และแจ้งผลการพิจารณาแก่ครอบครัวที่ยื่นคำขออนุญาตจัดการศึกษา
ภายในสามสิบวันนับแต่วันที่รับคำขออนุญาตจัดการศึกษา ประการที่สอง คือ พิจารณาการเลิกจัดการศึกษาขั้น
พื้นฐานโดยครอบครัวตามคำขอของครอบครัวหรือกรณีสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเห็นว่าครอบครัวที่ได้รับอนุญาต
จัดการศึกษาไม่จัดการศึกษาตามแผนการจัดการศึกษา

5. ด้านผลลัพธ์ (Result) ผลลัพธ์ที่พึงประสงค์ของการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานโดยครอบครัว คือ
5.1) ผู้เรียนมีมาตรฐานการศึกษาตามมาตรฐานชาติ ได้แก่ (1) เป็นผู้เรียนรู้ (2) เป็นผู้สร้างสรรค์นวัตกรรม และ (3)
เป็นพลเมืองที่เข้มแข็ง 5.2) ผู้เรียนได้รับการจัดการศึกษาตรงตามความสนใจ ศักยภาพและความถนัด 5.3) ผู้เรียนได้
เรียนรู้อย่างบูรณาการกับวิถีชีวิตและครอบครัว

อภิปรายผล

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 1 พบว่า ในจังหวัดเชียงราย มีการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานโดยครอบครัว
จำนวน 30 ครอบครัว การดำเนินการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานโดยครอบครัวในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณา
เป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ในระดับมากที่สุด ที่ปรากฏผล
เช่นนี้ ที่ปรากฏผลเช่นนี้ อาจเป็นเพราะผู้จัดการศึกษาโดยครอบครัวและสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาทุกแห่งมีการ
วัดและประเมินผลผู้เรียนร่วมกัน ซึ่งมีพื้นฐานมาจากการประเมินตามสภาพจริง ที่รวบรวมข้อมูลจากสิ่งที่ผู้เรียนได้
ปฏิบัติจริง รวมถึงกระบวนการและผลงาน ซึ่งสามารถนำไปใช้ในการดำรงชีวิตได้ ทำให้เกิดการเรียนรู้และพัฒนา

ร่วมกัน ผู้จัดการศึกษาโดยครอบครัวและผู้ประเมินภายนอก ซึ่งได้รับการแต่งตั้งจากสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประเมินผลจากเอกสารร่องรอยตามสภาพจริงของผู้เรียนโดยตรง สอดคล้องกับงานวิจัยของ Kanthipan et al. (2021) ได้สรุปเกี่ยวกับการวัดผลประเมินผล ว่ามีแนวทางปฏิบัติ คือ ประเมินร่องรอยการเรียนรู้แบบออนไลน์ ประเมินโดยการนำเสนองาน ผลงานรายงาน ประเมินตามสภาพจริงตามหลักสูตรจุดเน้นและแผนการจัดการเรียนรู้ โดยใช้การสังเกตผู้เรียนอย่างใกล้ชิดและมีสัมผัสของความเป็นพ่อแม่ โดยวิธีการที่เป็นธรรมชาติและบันทึกพัฒนาการ เช่นเดียวกับงานวิจัยของ Meesil, Peungposop and Junprasert (2017) ที่ได้ทำการวิจัยเรื่องกระบวนการในการจัดการศึกษาโดยครอบครัวแบบเสริมสร้างทักษะชีวิตและการทำงานในศตวรรษที่ 21 พบว่า การประเมินผลการจัดการเรียนรู้ เมื่อสิ้นสุดกระบวนการจัดการเรียนรู้ผู้เรียนจะต้องบันทึกประสบการณ์ในการเรียนรู้ด้วยตัวเอง ในรูปแบบของ ภาพวาด ตัวอักษรและร่องรอยหรือผลงานจากการเรียนรู้และการสะท้อนกลับผลการเรียนรู้ให้แก่ผู้ปกครองทราบด้วยการสื่อสารกันภายในครอบครัว ทั้งนี้ผู้ปกครองจะใช้วิธีการสังเกต การสอบถามเพื่อประเมินผลการเรียนรู้และผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้จากผู้เรียน และการประเมินผลการเรียนรู้จากบุคคลที่เกี่ยวข้องตามสถานสภาพที่เกิดขึ้นจริง และจากเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานที่อนุญาตให้จัดการศึกษาโดยครอบครัวร่วมด้วย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 2 พบว่า จุดเด่น/ข้อดีของการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานโดยครอบครัว (Home school) คือ ผู้จัดการศึกษาโดยครอบครัวสามารถจัดการศึกษาที่สอดคล้องกับความถนัดและความสนใจของผู้เรียน ได้อย่างเต็มที่ สามารถจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับผู้เรียนโดยการผสมผสานกับวิถีชีวิตประจำวันและผู้เรียนมีเวลาพัฒนาต่อยอดในสิ่งที่สนใจได้หลากหลายมากกว่าการเรียนรู้ในระบบ สอดคล้องกับงานวิจัยของ Kanthipan et al. (2021) ที่พบว่า หลักการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานโดยครอบครัวในศตวรรษที่ 21 คือ การจัดการเรียนรู้ที่พ่อแม่ได้จัดขึ้นสำหรับลูก ๆ โดยมีสิทธิคุ้มครองตามกฎหมาย เป็นการศึกษาทางเลือก ที่เน้นเป็นรายบุคคล สอดคล้องกับความถนัด ความสนใจ ความต้องการหรือข้อจำกัดของแต่ละครอบครัว มีความยืดหยุ่นโดยเน้นที่วิถีชีวิต เรื่องราวและบรรยากาศที่เกิดขึ้นจริง โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเสริมสร้างให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้เอง มีความสุขกับการเรียนรู้ และรู้วิธีสร้างองค์ความรู้ใหม่ ๆ ก้าวทันการเปลี่ยนแปลงและดำรงชีวิตอย่างมีคุณภาพในโลกแห่งศตวรรษที่ 21 เช่นเดียวกับงานวิจัยของ Meesil, Peungposop and Junprasert (2017) ที่ได้ทำการวิจัยเรื่อง กระบวนการในการจัดการศึกษาโดยครอบครัวแบบเสริมสร้างทักษะชีวิตและการทำงานในศตวรรษที่ 21 พบว่า ผู้ปกครองมีแนวทางการจัดการเรียนรู้โดยมุ่งเน้นการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามความถนัดและความสนใจของบุตรเพื่อจูงใจให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อย่างลึกซึ้งในเรื่องที่ตัวเองสนใจ การบูรณาการการจัดการเรียนรู้ไปกับสาระการเรียนรู้ 8 กลุ่มวิชาเพื่อให้ผู้เรียนมีพื้นฐานการเรียนรู้เมื่อต้องมีการสอบแข่งขันหรือวัดผลการเรียนรู้ร่วมกับผู้เรียนในระบบโรงเรียน ทั้งนี้การเรียนรู้ที่จัดโดยครอบครัวมีการบูรณาการเข้ากับวิถีชีวิตประจำวันจึงทำให้ผู้เรียนไม่ รู้สึกแปลกแยกระหว่างวิถีชีวิตและการศึกษาเพื่อการมีชีวิตที่ดี

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 3 พบว่า แนวทางการจัดการศึกษา ขั้นพื้นฐานโดยครอบครัว กรณี: จังหวัด เชียงราย ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ ได้แก่ 1. หลักการ (Principle) การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานโดยครอบครัว ยึดหลักการต่อไปนี้ 1.1) หลักความเสมอภาค 1.2) หลักการมีส่วนร่วม และ 1.3) หลักการจัดการศึกษา ได้แก่ 1.3.1) การศึกษาในระบบ 1.3.2) การศึกษานอกระบบ และ 1.3.3) การศึกษาตามอัธยาศัย และ 1.4) หลักการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานโดยครอบครัว 2. วัตถุประสงค์ (Objective) เพื่อพัฒนาแนวทางการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานโดยครอบครัวให้มีประสิทธิภาพ บนพื้นฐานความแตกต่างระหว่างบุคคลของผู้เรียนในแต่ละครอบครัว 3. ปัจจัยนำเข้า (Input) ประกอบไปด้วย 3.1) บุคลากร ได้แก่ ผู้จัดการศึกษา, เจ้าหน้าที่สำนักงานเขตพื้นที่ และบุคลากรศึกษาธิการ

จังหวัด 3.2) รูปแบบการจัดการศึกษาโดยครอบครัว และ 3.3) ทรัพยากรทางการศึกษา 4. กระบวนการ (Process) ประกอบไปด้วยสองขั้นตอน คือ ขั้นเตรียมการ และขั้นดำเนินการ โดยมีผู้เกี่ยวข้องได้แก่ครอบครัวที่จัดการศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาและศึกษาธิการจังหวัดโดยมีรายละเอียดดังนี้ 4.1) ขั้นการเตรียมการผู้จัดการศึกษาโดยครอบครัวสำรวจความพร้อมของครอบครัว ศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง แสวงหาภาคีเครือข่าย เตรียมเอกสารหลักฐานที่เกี่ยวข้องกับการขออนุญาตจัดการศึกษาโดยครอบครัว จัดทำหลักสูตรการจัดการเรียนรู้และแผนการจัดการศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา แต่งตั้งคณะกรรมการวิชาการ จัดทำข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับผู้จัดการศึกษา ตรวจสอบเอกสาร หลักฐานการขออนุญาตและนำคำขออนุญาตจัดการศึกษาโดยครอบครัว เสนอต่คณะกรรมการศึกษาธิการจังหวัดพิจารณา วางแผน กำกับ ดูแลการพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานโดยครอบครัว 4.2) การดำเนินการ ผู้จัดการศึกษาโดยครอบครัว ดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ จัดเก็บหลักฐาน/ร่องรอยการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของผู้เรียน วัดผลและประเมินผลและจัดทำรายงานการวัดประเมินผล สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประสานงานสถานศึกษา สถาบันการศึกษาและหน่วยงานต่างๆ เพื่อขอความร่วมมือในการส่งเสริมกระบวนการจัดการเรียนรู้ ดำเนินการนิเทศ ติดตาม วัดและประเมินผลผู้เรียน ดำเนินการเทียบโอนผลการเรียน จัดทำเอกสารหลักฐานทางการศึกษาตามที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนด จัดสรรงบประมาณ ประสานและเบิกจ่ายเงินงบประมาณอุดหนุนการจัดการศึกษา ศึกษาธิการจังหวัด มีบทบาทหน้าที่ 2 ประการ คือ พิจารณาอนุญาตคำขออนุญาตจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานโดยครอบครัวและพิจารณาการเลิกจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานโดยครอบครัว และ 5. ด้านผลลัพธ์ (Result) ผลลัพธ์ที่พึงประสงค์ของการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานโดยครอบครัว ได้แก่ 5.1 ผู้เรียนมีมาตรฐานการศึกษาตามมาตรฐานชาติ ได้แก่ 5.1.1) เป็นผู้เรียนรู้ 5.1.2) เป็นผู้สร้างสรรค์นวัตกรรม และ 5.1.3) เป็นพลเมืองที่เข้มแข็ง 5.2 ผู้เรียนได้รับการจัดการศึกษาตรงตามความสนใจ ศักยภาพและความถนัด 5.3) ผู้เรียนได้เรียนรู้อย่างบูรณาการกับวิถีชีวิตและครอบครัว สอดคล้องกับแนวคิดของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (Office of the Basic Education Commission, 2019) ที่ระบุว่า การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานโดยครอบครัวที่รัฐให้ความสำคัญคุ้มครองและส่งเสริมอย่างเหมาะสม ภายใต้กฎหมาย กฎ และแนวปฏิบัติที่เกี่ยวข้อง ซึ่งมีแนวทางในการดำเนินการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานโดยครอบครัว ตั้งแต่การขออนุญาตจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานโดยครอบครัว การจัดทำแผนการจัดการศึกษาโดยครอบครัว การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ การประกันคุณภาพภายในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานโดยครอบครัว การจัดทำเอกสารหลักฐานทางการศึกษา การเทียบโอนผลการเรียน สิทธิประโยชน์ทางการศึกษา การย้ายภูมิลำเนา และการเลิกจัดการศึกษา เช่นเดียวกับงานวิจัยของ Kanthipan et al. (2021) พบว่า การศึกษาขั้นพื้นฐานโดยครอบครัวในศตวรรษที่ 21 ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ คือ ด้านเครือข่ายที่สนับสนุน ด้านหลักสูตร ด้านทรัพยากรทางการศึกษา ด้านการดำเนินการ ประกอบไปด้วย 5 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นการเตรียม การจัดการศึกษา ขั้นการวางแผนการจัดการศึกษา ขั้นดำเนินการจัดการเรียนรู้ ขั้นวัดผลประเมินผลและขั้นปรับปรุง การเรียนรู้ และจากการศึกษาสภาพจากแบบสอบถาม พบว่าสภาพการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานโดยครอบครัว ในศตวรรษที่ 21 ทุกด้านอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่ามีการปฏิบัติอยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านเครือข่ายสนับสนุน รองลงมาคือ ด้านการดำเนินการ ด้านทรัพยากรทางการศึกษา และด้านหลักสูตรตามลำดับ

สรุปผล

ในจังหวัดเชียงราย มีการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานโดยครอบครัว จำนวน 30 ครอบครัว แนวทางการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานโดยครอบครัว ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ข้อดีของการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานโดยครอบครัว คือ ผู้จัดการศึกษาโดยครอบครัวสามารถจัดการศึกษาที่สอดคล้องกับความถนัดและความสนใจของผู้เรียนได้อย่างเต็มที่ สร้างและปรับเปลี่ยนหลักสูตรที่เหมาะสม ครอบครัวมีเวลาใกล้ชิดกับผู้เรียน ช่วยให้ผู้เรียนมีความสุขในการเรียนรู้ ส่วนข้อจำกัดของการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานโดยครอบครัว (Home school) คือ ผู้เรียนขาดความสามารถในการเข้าสังคม ไม่สามารถเข้าถึงอุปกรณ์หรือสื่อการเรียนรู้ที่มีราคาแพง ขาดวัสดุอุปกรณ์ในการจัดการเรียนรู้ ไม่มีลานวิ่งเล่นกลางแจ้งที่เหมาะสม ผู้จัดการศึกษามีเวลาส่วนตัวน้อยลง ขาดการอุดหนุนเรื่องค่าอาหารกลางวันจากภาครัฐ และการสนับสนุนบุคลากรจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง เช่น ครูต่างชาติ เป็นต้น แนวทางการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานโดยครอบครัว ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ ได้แก่ 1. หลักการ (Principle) การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานโดยครอบครัว ยึดหลักการต่อไปนี้ 1.1) หลักความเสมอภาค 1.2) หลักการมีส่วนร่วม และ 1.3) หลักการจัดการศึกษา ได้แก่ 1.3.1) การศึกษาในระบบ 1.3.2) การศึกษานอกระบบ และ 1.3.3) การศึกษาตามอัธยาศัย และ 1.4) หลักการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานโดยครอบครัว 2. วัตถุประสงค์ (Objective) เพื่อพัฒนาแนวทางการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานโดยครอบครัวให้มีประสิทธิภาพ บนพื้นฐานความแตกต่างระหว่างบุคคลของผู้เรียนในแต่ละครอบครัว 3. ปัจจัยนำเข้า (Input) ประกอบไปด้วย 3.1) บุคลากร ได้แก่ ผู้จัดการศึกษา, เจ้าหน้าที่สำนักงานเขตพื้นที่ และบุคลากรศึกษาธิการจังหวัด 3.2) รูปแบบการจัดการศึกษาโดยครอบครัว และ 3.3) ทรัพยากรทางการศึกษา 4. กระบวนการ (Process) ประกอบไปด้วยสองขั้นตอน คือ ขั้นตอนเตรียมการและขั้นตอนดำเนินการ โดยมีผู้เกี่ยวข้องได้แก่ครอบครัวที่จัดการศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาและศึกษาธิการจังหวัดโดยมีรายละเอียดดังนี้ 4.1) ขั้นตอนเตรียมการผู้จัดการศึกษาโดยครอบครัวสำรวจความพร้อมของครอบครัว ศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง แสวงหาภาคีเครือข่าย เตรียมเอกสารหลักฐานที่เกี่ยวข้องกับการขออนุญาตจัดการศึกษาโดยครอบครัว จัดทำหลักสูตรการจัดการเรียนรู้และแผนการจัดการศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา แต่งตั้งคณะกรรมการวิชาการ จัดทำข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับผู้จัดการศึกษา ตรวจสอบเอกสาร หลักฐานการขออนุญาตและนำคำขออนุญาตจัดการศึกษาโดยครอบครัว เสนอต่คณะกรรมการศึกษาธิการจังหวัดพิจารณา วางแผน กำกับ ดูแลการพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานโดยครอบครัว 4.2) การดำเนินการ ผู้จัดการศึกษาโดยครอบครัว ดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ จัดเก็บหลักฐาน/ร่องรอยการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของผู้เรียน วัดผลและประเมินผลและจัดทำรายงานการวัดประเมินผล สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประสานงานสถานศึกษา สถาบันการศึกษา และหน่วยงานต่าง ๆ เพื่อขอความร่วมมือในการส่งเสริมกระบวนการจัดการเรียนรู้ ดำเนินการนิเทศ ติดตาม วัดและประเมินผลผู้เรียน ดำเนินการเทียบโอนผลการเรียน จัดทำเอกสารหลักฐานทางการศึกษาตามที่กระทรวงศึกษาธิการ กำหนด จัดสรรงบประมาณ ประสานและเบิกจ่ายเงินงบประมาณอุดหนุนการจัดการศึกษา ศึกษาธิการจังหวัด มีบทบาทหน้าที่ 2 ประการ คือ พิจารณาอนุญาตคำขออนุญาตจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานโดยครอบครัวและพิจารณาการเลิกจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานโดยครอบครัว และ 5. ด้านผลลัพธ์ (Result) ผลลัพธ์ที่พึงประสงค์ของการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานโดยครอบครัว ได้แก่ 5.1 ผู้เรียนมีมาตรฐานการศึกษาตามมาตรฐานชาติ ได้แก่ 5.1.1) เป็นผู้เรียนรู้ 5.1.2) เป็นผู้สร้างสรรค์นวัตกรรม และ 5.1.3) เป็นพลเมืองที่เข้มแข็ง 5.2 ผู้เรียนได้รับการจัดการศึกษาตรงตามความสนใจ ศักยภาพและความถนัด 5.3) ผู้เรียนได้เรียนรู้อย่างบูรณาการกับวิถีชีวิตและครอบครัว

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1. ควรสร้างความร่วมมือระหว่างหน่วยงานที่จัดการศึกษาและผู้จัดการศึกษาโดยครอบครัว ในด้านของการวางแผนจัดการศึกษา รวมทั้งการนิเทศ กำกับ ติดตามและประเมินผลการจัดการศึกษาโดยครอบครัวอย่างเป็นระบบ และต่อเนื่อง

2. ควรจัดทำโครงการหรือกิจกรรมทางวิชาการร่วมกันระหว่างบ้านเรียน เพื่อสร้างเครือข่ายการเรียนรู้

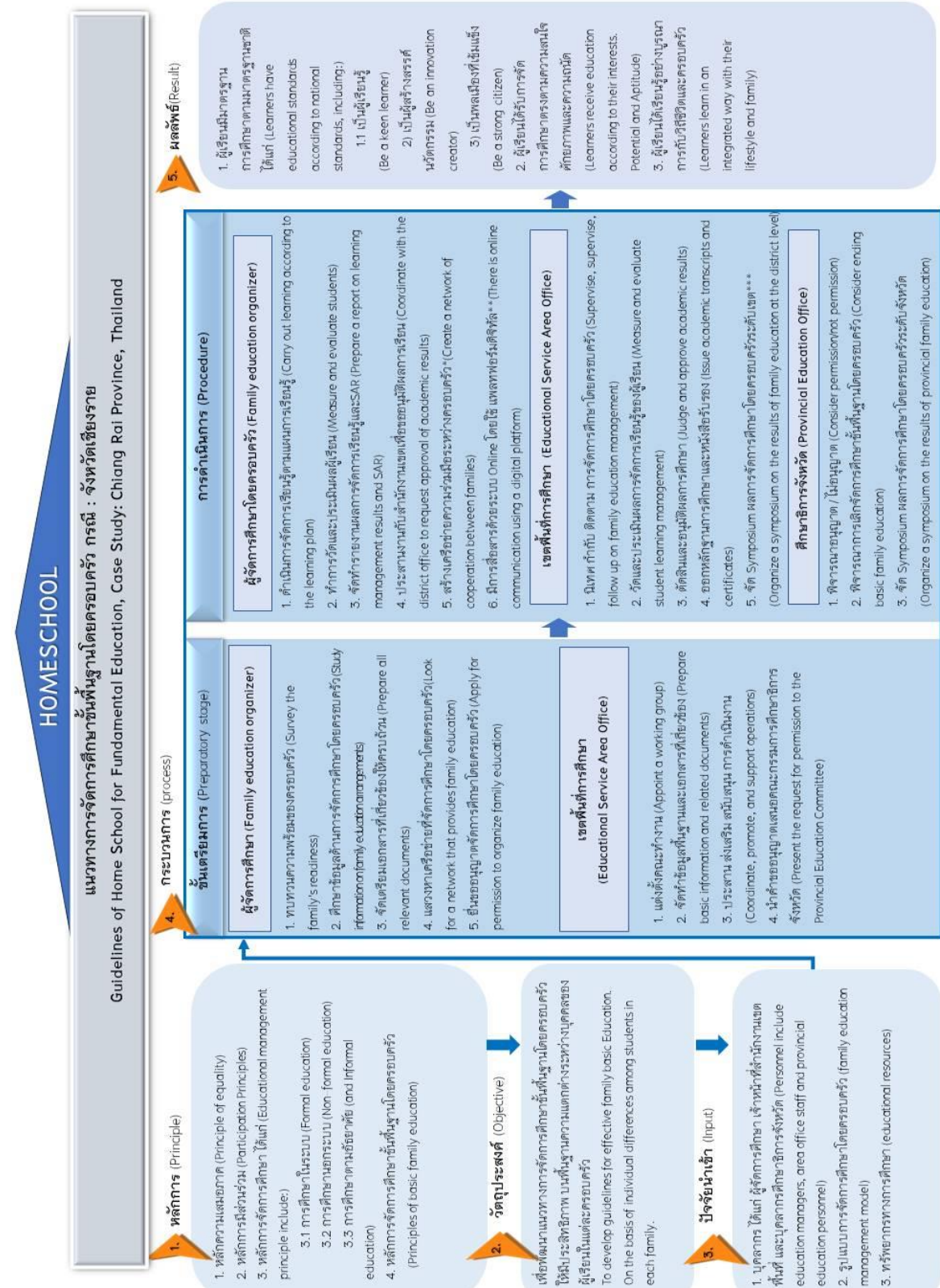
ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษากระบวนการสร้างเครือข่ายที่เข้มแข็งเพื่อสนับสนุนการจัดการศึกษาโดยครอบครัว
2. ควรมีการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการจัดการศึกษาโดยครอบครัว

องค์ความรู้ใหม่

การพัฒนาแนวทางการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานโดยครอบครัว กรณี: จังหวัดเชียงราย เป็นแนวทางในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานโดยครอบครัว สำหรับผู้จัดการศึกษาโดยครอบครัว หน่วยงานต้นสังกัดที่มีบทบาทหน้าที่ในการดำเนินงานจัดการศึกษาโดยครอบครัว รวมไปถึงผู้ปกครองที่กำลังสนใจศึกษาข้อมูลในการจัดการศึกษาให้บุตรและผู้ที่เกี่ยวข้องอื่น ๆ ในการวางทิศทางการจัดการศึกษา การออกแบบการเรียนรู้ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพของบ้านเรียนแต่ละบ้าน ส่งเสริมและพัฒนาการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยครอบครัวให้มีศักยภาพมากยิ่งขึ้น ซึ่งประกอบด้วย 1. หลักการ (Participle) การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานโดยครอบครัว ยึดหลักการต่อไปนี้ 1.1) หลักความเสมอภาค 1.2) หลักการมีส่วนร่วม และ 1.3) หลักการจัดการศึกษา ได้แก่ 1.3.1) การศึกษาในระบบ 1.3.2) การศึกษานอกระบบ และ 1.3.3) การศึกษาตามอัธยาศัย 2. วัตถุประสงค์ (Objective) เพื่อพัฒนาแนวทางการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานโดยครอบครัวให้มีประสิทธิภาพ บนพื้นฐานความแตกต่างระหว่างบุคคลของผู้เรียนในแต่ละครอบครัว 3. ปัจจัยนำเข้า (Input) ประกอบไปด้วย 3.1) บุคลากร ได้แก่ ผู้จัดการศึกษา, เจ้าหน้าที่สำนักงานเขตพื้นที่และบุคลากรศึกษาธิการจังหวัด 3.2) รูปแบบการจัดการศึกษาโดยครอบครัว และ 3.3) ทรัพยากรทางการศึกษา 4. กระบวนการ (Process) ประกอบไปด้วยสองขั้นตอนคือขั้นเตรียมการและขั้นดำเนินการ โดยมีผู้เกี่ยวข้องได้แก่ครอบครัวที่จัดการศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาและศึกษาธิการจังหวัดโดยมีรายละเอียด ดังนี้ 4.1) ขั้นการเตรียมการผู้จัดการศึกษาโดยครอบครัวสำรวจความพร้อมของครอบครัว ศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง แสวงหาภาคีเครือข่าย เตรียมเอกสารหลักฐานที่เกี่ยวข้องกับการขออนุญาตจัดการศึกษาโดยครอบครัว จัดทำหลักสูตรการจัดการเรียนรู้และแผนการจัดการศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา แต่งตั้งคณะกรรมการวิชาการ จัดทำข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับผู้จัดการศึกษา ตรวจสอบเอกสาร หลักฐานการขออนุญาตและนำคำขออนุญาตจัดการศึกษาโดยครอบครัวเสนอต่อคณะกรรมการศึกษาธิการจังหวัดพิจารณาวางแผน กำกับ ดูแลการพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานโดยครอบครัว 4.2) การดำเนินการ ผู้จัดการศึกษาโดยครอบครัว ดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ จัดเก็บหลักฐาน/ร่องรอยการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของผู้เรียน วัดผลและประเมินผลและจัดทำรายงานการวัดประเมินผล สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประสานงานสถานศึกษา สถาบันการศึกษา และหน่วยงานต่างๆ เพื่อขอความร่วมมือในการส่งเสริมกระบวนการจัดการเรียนรู้ ดำเนินการนิเทศ ติดตาม วัดและประเมินผลผู้เรียน ดำเนินการเทียบโอนผล

การเรียนรู้ จัดทำเอกสารหลักฐานทางการศึกษาตามที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนด จัดสรรงบประมาณ ประสานและเบิกจ่ายเงินงบประมาณอุดหนุนการจัดการศึกษา ศักยภาพจังหวัด มีบทบาทหน้าที่ 2 ประการ คือ พิจารณาอนุญาตคำขออนุญาตจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานโดยครอบครัวและพิจารณาการเลิกจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานโดยครอบครัว และ 5.ด้าน ผลลัพธ์(Result) ผลลัพธ์ที่พึงประสงค์ของการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานโดยครอบครัว คือ 5.1 ผู้เรียนมีมาตรฐานการศึกษาตามมาตรฐานชาติ ได้แก่ 5.1.1) เป็นผู้เรียนรู้ 5.1.2) เป็นผู้สร้างสรรค์นวัตกรรม และ 5.1.3) เป็นพลเมืองที่เข้มแข็ง 5.2 ผู้เรียนได้รับการจัดการศึกษาตรงตามความสนใจ ศักยภาพและความถนัด 5.3) ผู้เรียนได้เรียนรู้อย่างบูรณาการกับวิถีชีวิตและครอบครัว ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 แนวทางการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานโดยครอบครัว (Home School) กรณี : จังหวัดเชียงราย

Figure 1 Guidelines of Home School for Fundamental Education, Case Study: Chiang Rai Province, Thailand

References

- Chalermchai, Y. (2000). *Model and development of home-school in Thai society*(Research report). Office of the Basic Education Commission.
- Charoenwongsak, K. (2012, May 29). *Conducting a home school and school system*. Homeschoolnetwork. <https://www.homeschoolnetwork.org/blog/8>
- Chiang Rai Provincial Education Office. (2021). *Report on the performance of family education management*. Chiang Rai Provincial Education Office, Office of the Permanent Secretary, Ministry of Education, Thailand.
- Constitution of the Kingdom of Thailand, B.E. 2550. (2007, April 29). *Royal Gazette*, 124(Vol. 47), Special Issue G., pp. 1–173.
- Funchian, N. (2020). *Competency-based curriculum for student development in the 21st century*. <http://www.trueplookpanya.com/blog/content/79321>
- Kanthipan, S., Buranachart, S., Gunma, N., & Unkong, T. (2021). A study of states and guidelines to the management of the basic education home school in the 21st Century. *Phikun Journal*, 20(1), 248–265. <https://so05.tci-thaijo.org/index.php/Phikun/article/view/250945>
- Meesil, N., Peungposop, N., & Junprasert, T. (2017). The process of homeschooling and strengthen life and career skills in the 21st Century. *Veridian E-Journal, Silpakorn University (Humanities, Social Sciences and Arts)*, 10(1), 208–218. <https://he02.tci-thaijo.org/index.php/Veridian-E-Journal/article/view/85445>
- Ministry of Education, Thailand. (2002). *National Education Act B.E. 2542 and Second National Education Act B.E. 2545 (2002)*. The Printing House of the Teachers' Council, Lat Phrao.
- Nakornthap, A. (2000). *Educational management of home school* (Research report). Office of the Basic Education Commission.
- Office of the Basic Education Commission. (2015). *Report on the study of the condition and readiness of home-school*. Bureau of Educational Innovation Development, Ministry of Education, Thailand.
- Office of the Basic Education Commission. (2019). *Guidelines for the implementation of home-school*. Office of the Basic Education Commission, Ministry of Education, Thailand. <http://www.bopp.go.th/?p=4450>